ترسیم و تحلیل شبکه اعتماد میان شاغلین بخش گردشگری با استفاده از رویکرد تحلیل شبکه‌ای(مطالعه موردی: روستای طبل/جزیره قشم)

حنانه محمدی کنگرانی*
اردشیر شایسته**
ارشک حُلی‌ساز***
دیبا غنچه‌پور****

تاریخ دریافت:۹۴/۱۲/۰۶
تاریخ پذیرش:۹۴/۱۲/۰۶

چکیده

آثار اجتماعی- فرهنگی گردشگری به این موضوع اشاره دارد که گردشگری و مسافرت در نظام ارزش‌های افراد و جامعه، الگوی رفتاری، ساختارهای اجتماعی، سبک وکیفیت زندگی جامعه‌ی میزبان و گردشگر تأثیرگذار است. همان گونه که از دیگر تحولات جدید به صرف احتمال ایجاد برخی تأثیرات منفی نمی‌توان چشم پوشید، و باید کوشید با تمهیداتی تبعات منفی آن ها را کنترل و از تأثیرات مثبتشان بیشترین بهره را گرفت؛ در مورد گردشگری نیز باید همین برخورد متوازن را در پیش گرفت و با شناسایی تأثیرات مثبت و منفی آن، به تقویت ثمرات و تخفیف و کنترل زیان‌های احتمالی آن همت گماشت. از جمله مهم ترین آثار اجتماعی طبیعت‌گردی، تأثیر آن بر روابط اجتماعی و الگوهای ارتباطی افراد در جامعه‌ی میزبان است که متأسفانه در پژوهش‌های مربوط به آثار اجتماعی طبیعت‌گردی، به این موضوع کمتر پرداخته شده است. لذا در این پژوهش، تأثیر طبیعت‌گردی بر روابط اجتماعی شاغلین بخش طبیعت‌گردی در روستای طبل مورد بررسی قرار گرفت. در این پژوهش از رویکرد تحلیل شبکه‌ای استفاده شد؛ بدین صورت که داده‌های مورد نیاز از طریق پرسشنامه تهیه شد و شبکه‌های مورد نظر با استفاده از نرم‌افزارهای Visone و Netdraw و بر اساس شاخص‌های نقاط برشی، مرکزیت درجه خروجی و مرکزیت بردار ویژه، ترسیم و مورد تحلیل قرار گرفتند. نتایج این پژوهش نشان داد که شاغلین بخش طبیعت‌گردی روستای طبل که با گردشگران در ارتباط هستند، و احتمال دارد که تحت تأثیر فرهنگ‌های متفاوت روابط خود را با افراد جامعه‌ی خویش بگسلند، همچنان روابط خود را با افراد جامعه خویش حفظ کرده‌اند؛ به طوریکه در بالاترین سطح، افراد خانواده‌ی خود را همچنان افراد مورد اعتماد خود می‌دانند و پس از آن دوستان و معتمدین محلی در رده‌های پایین‌تر قرار می‌گیرند؛ بنابراین،اگرچه گردشگری تأثیری در روابط خویشاوندی نداشته است، خود شبکه‌ی روستا یکپارچه نبوده و افراد براساس روابط طایفه‌ای با هم در ارتباط هستند.استفاده از افرادی که در شبکه از مقادیر بالای مرکزیت برخوردار هستند، می‌توانند در زمینه‌ی افزایش اعتماد و همکاری بین شاغلین بخش طبیعت‌گردی مؤثر باشد..

کلیدواژه‌ها: طبیعت گردی، شبکه روابط اجتماعی، تحلیل شبکه‌ای، روستای‌طبل Ucinet،Visone.

* استادیار دانشکده کشاورزی و منابع طبیعی، دانشگاه هرمزگان sohrab_minab@yahoo.com
** کارشناس ارشد اکوتوریسم، دانشگاه هرمزگان sohrab_minab@yahoo.com
*** استادیار دانشکده کشاورزی و منابع طبیعی، دانشگاه هرمزگان sohrab_minab@yahoo.com
**** کارشناس ارشد آبخیزداری، دانشگاه هرمزگان (نویسنده مسئول) sohrab_minab@yahoo.com

[Downloaded from rdch.ir on 2026-11-13]

مقدمه

کشـور ایـران جـزء ده کشـور برتـر جهـان در زمینـه‌ی گردشگری‌اسـت کـه بیشـترین مکان‌هـای گردشـگری و طبیعت‌گـردی آن در روسـتاها قرارگرفتـه اسـت. جاذبه‌هـای گردشـگری نواحـی روسـتایی از قبیـل جاذبه‌هـای طبیعـی، فرهنگـی و بناهـای تاریخـی و زیارتـی هسـتند کـه بـا یـک برنامـه ریـزی کارآمـد، می‌تـوان از ایـن توانایی‌هـا بـرای رشـد و توسـعه‌ی روسـتاها اسـتفاده نمـود. طبیعت‌گـردی عـلاوه بـر تعامـل بـا جاذبه‌هـای طبیعـی، بـا زندگـی و هنجارهـای اجتماعـی مـردم محلـی کـه خـود نیـز در تعامـل بـا ایـن جاذبه‌هـای طبیعـی هسـتند، ارتبـاط می‌یابـد (دانش‌مهـر و همـکاران، ۱۳۹۱: ۲۱۹).

توسـعه گردشـگری هماننـد شمشـیری دولبـه بـرای جامعـه‌ی محلـی اسـت؛ هـم می‌توانـد منافعـی را بـه وجـود آورد و هـم هزینه‌هایـی را تحمیـل کنـد. در جامعـه‌ای کـه مقصـد گردشـگری اسـت، کیفیـت زندگـی سـاکنان آن در همـه‌ی ابعـاد از گردشـگری تأثیـر می‌پذیـرد (وثوقـی،۱۳۹۰: ۶۴). گردشـگران در مـدت اقامـت در مقصدهـای گردشـگری بـا سـاکنان محلـی ارتبـاط و تمـاس برقـرار می‌کننـد و نتیجـه‌ی حاصـل از روابـط متقابـل آنهـا در کیفیـت زندگـی، نظـام ارزشـی، تقسـیم کار، روابـط خانوادگی،گرایش‌هـا، الگوهـای رفتـاری و آداب و سـنت‌های جامعـه‌ی میزبـان تغییراتـی را بـه وجـود مـی‌آورد (Cohen, 1984:215)؛ مـواردی از قبیـل بـه جـا مانـدن فرهنـگ گردشـگران، عـادات و آداب خاصـی کـه بـر مـردم میزبـان اثـر می‌گـذارد، تشـدید تضـاد اجتماعـی- نـژادی بیـن طبقـات مختلـف مـردم، ایجـاد دوگانگـی اجتماعـی بـر اثـر تأثیـر آداب و رسـوم گردشـگری بـر گردشـگران، و سسـت شـدن احسـاس هویـت فرهنگـی بـه عنـوان پیامدهـای منفـی اجتماعـی - فرهنگـی گردشـگری عنـوان می‌گـردد (شـمس، ۱۳۹۰: ۲۰۵).

پاپلی‌یـزدی(۱۳۸۸: ۹۶)، آثارمنفـی گردشـگران در زمینـه‌ی اجتماعـی- فرهنگـی را در یـک حالـت کلـی شـامل مـوارد زیـر می‌دانـد:

۱- آثار اقتصادی؛

۲- تخریب آثار فرهنگی؛

۳- استحاله‌ی‌فرهنگی؛

۴- تهاجم‌فرهنگی؛

۵- ناهنجاری فرهنگی؛

۶- مفاسد و ناهنجاری‌های اجتماعی.

همـان گونـه کـه از دیگـر تحـولات جدیـد بـه صـرف احتمـال ایجـاد برخـی تأثیـرات منفـی نمی‌تـوان چشـم پوشـید، و بایـد کوشـید بـا تمهیداتـی تبعـات منفـی آن هـا را کنتـرل و از تأثیـرات مثبتشـان بیشـترین بهـره را گرفـت؛ در مـورد گردشـگری نیـز بایـد همیـن برخـورد متـوازن را در پیـش گرفـت و بـا شناسـایی تأثیـرات مثبـت و منفـی آن، بـه تقویـت ثمـرات و تخفیـف و کنتـرل زیان‌هـای احتمالـی آن همـت گماشـت (فائقـی و امیـر، ۱۳۹۰: ۱۰). ضیایـی و ترابیـان(۱۳۸۹: ۲۰۹) در پژوهـش خـود، بـه شناسـایی آثـار منفـی اجتماعـی ناشـی از حضـور گردشـگران بـر جوامـع روسـتایی حـوزه‌ی تـالاب پریشـان پرداختنـد. در ایـن مطالعـه بـرای تعییـن سـطح قابـل پذیـرش اثـرات، از روش «محـدوده‌ی تغییـرات قابل‌قبـول» اسـتفاده شـد. نتایـج نشـان داد کـه سـطح فعلـی اثـرات منفـی اجتماعـی ناشـی از حضـور و فعالیـت دیدارکننـدگان در سـکونت گاه‌هـای روسـتایی تـالاب پریشـان، در بیشـتر مـوارد فراتـر از سـطح قابـل قبـول اثـرات اسـت؛ لـذا پیشـنهاد کردنـد کـه توسـعه‌ی گردشـگری در منطقـه، بایـد بـه گونـه‌ای باشـد کـه ضمـن پاسـخگویی بـه نیازهـای فراغتـی و ارتقـاء کیفیـت تجربـه‌ی گردشـگران تـالاب پریشـان، بـه بهبـود کیفیـت زندگـی جامعـه‌ی میزبـان و محیـط زیسـت آنـان نیـز کمـک نمایـد.

[Downloaded from rdch.ir on 2026-11-13]

خانی و همکاران (۱۳۸۸) در پژوهش خود، به بررسی درک ساکنین روستای چمخاله از اثرات اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و محیطی گردشگری ساحلی در این روستا پرداختند و برای انجام پژوهش خود از پرسشنامه‌هایی که توسط خانوارهای روستایی پر شده بود، استفاده کردند. نتایج نشان داد که از نقطه‌نظر جامعه‌ی میزبان، اثرات منفی گردشگری نمود بیشتری نسبت به اثرات مثبت داشته است و روستاییان از ورود مسافران به ساحل روستا کمتر رضایت داشتند.

گوردیلو و استرونزو (۲۰۰۸)، نظرات رهبران محلی در مورد تغییرات حاصل از طبیعت‌گردی در سه پروژه‌ی مربوط به طبیعت‌گردی در آمازون را مورد مطالعه قرار دادند. بر اساس نظرات این افراد، مزایای اقتصادی به عنوان یکی از تغییرات حاصل از طبیعت‌گردی ذکر گردید، اما کاهش رابطه‌ی متقابل و نیز بروز تعارض اجتماعی به عنوان محدودیت‌های جدیدی ذکر شد که در اثر گسترش طبیعت‌گردی ایجاد شده بود. هم چنین افزایش عزت نفس و ایجاد سازمان‌های اجتماعی بزرگ تر به عنوان دیگر تغییرات حاصل از گسترش طبیعت گردی ذکر شدند. در نهایت، پیشنهاد شد که این تغییرات باید در زمینه‌ی حفاظت از محیط زیست در نظر گرفته شود؛ چرا که بر پایداری نهادهای محلی و چشم‌انداز بلندمدت عملکرد مشارکتی، برای مدیریت منابع تأثیر می‌گذارند.

هرناندز کروز و همکاران (۲۰۰۵)، فرایندهای تغییر اجتماعی و اقتصادی مرتبط با وارد نمودن طبیعت‌گردی به جنگلی در مکزیک را مطالعه نمودند، و عکس‌العمل‌های خانواده‌ها و جامعه را نسبت به شرایط جدید اجتماعی و محیطی مورد بررسی قرار دادند. نتایج نشان داد که این پروژه، اثرات مثبتی بر جامعه‌ی محلی داشته است که از آن جمله می‌توان به ایجاد شغل به طور مستقیم و غیرمستقیم، تقویت مهارت‌های محلی و توانمندسازی اعضاء و کارکنان اشاره نمود. درواقع، طبیعت گردی تأثیر فزاینده‌ای بر اقتصاد محلی مردم منطقه داشته و موجب ایجاد یک درآمد مکمل در کنار درآمد حاصل از کشاورزی و دامداری در منطقه شده؛ هم چنین به طور غیرمستقیم در افزایش برنامه‌ریزی و سازماندهی پروژه‌های مشابه مؤثر بوده است.

تأثیر طبیعت‌گردی بر روابط اجتماعی و الگوهای ارتباطی افراد در جامعه‌ی میزبان، از جمله مهم ترین آثار اجتماعی طبیعت‌گردی است که متأسفانه در پژوهش‌های مربوط به طبیعت-گردی و آثار اجتماعی آن، به این موضوع کمتر پرداخته شده است؛ بنابراین، ضرورت دارد تا میزان و نوع این تأثیر مورد مطالعه قرار گیرد. نتایج حاصل از چنین پژوهش‌هایی می‌تواند، میزان آثار مثبت و منفی گردشگری را بر روابط اجتماعی میان جامعه‌ی میزبان آشکار نماید و در نتیجه، منجر به ارائه‌ی راهکارهایی در جهت کاهش آثار منفی و تقویت آثار مثبت گردد؛ لذا پژوهش حاضر به بررسی تاثیر طبیعت‌گردی بر روابط اجتماعی افراد در روستای طبل جزیره قشم که دارای چندین جاذبه‌ی اکوتوریستی بوده و مورد توجه گردشگران است، می-پردازد تا مشخص شود که آیا طبیعت‌گردی بر شبکه‌ی روابط اجتماعی میان ساکنان روستای طبل تاثیر داشته است؟ و نیز آیا کسانی که در این شبکه دارای مرکزیت و قدرت بالاتر هستند، ارتباطی با اشتغال در بخش طبیعت‌گردی دارند یا خیر؟ به منظور انجام پژوهش از روش تحلیل شبکه‌ای استفاده شده است.

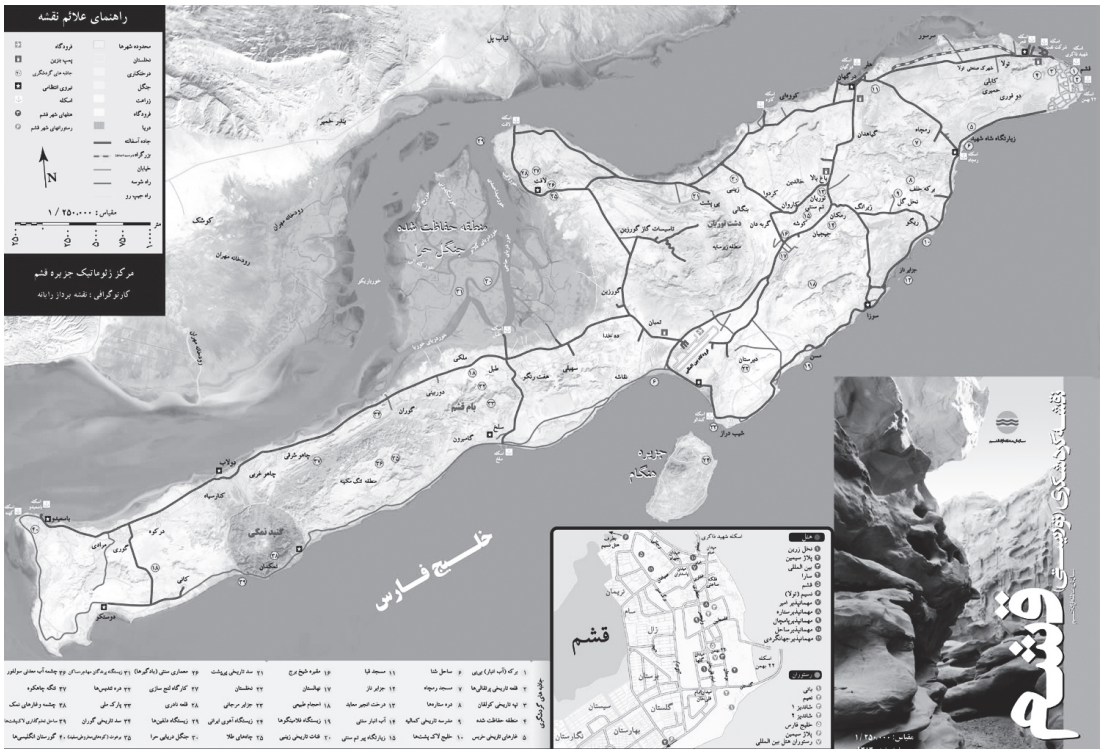
مواد و روش‌ها

الف– منطقه مورد مطالعه

روستای طبل با مختصات ۴۵/۲۶ شمالی و ۴۳/۵۵ شرقی در ۷۵ کیلومتری شهر قشم، در جنوب بندرخمیر و شمال روستای سلخ و در مجاورت جنگل حرا واقع شده -است.(http://www.taabl.blogfa.com). این روستا درمجاورت مکان‌های اکوتوریستی مانند دره‌ی تندیس‌ها، جنگل‌های حرا، بام قشم،

[Downloaded from rdch.ir on 2026-11-13]

کلات کشتاران و کاسه‌سلخ و در مسیر تنگه-چاهکوه قرار گرفته است. شکل «۱»، نقشه‌ی گردشگری جزیره قشم را نشان می‌دهد که موقعیت روستای طبل در آن نشان داده شده است.

شکل۱: نقشه گردشگری جزیره قشم و موقعیت روستای طبل در آن

منبع: http://www.tebyan.net

جمعیت روستای طبل ۳۸۷۲ نفر است و دارای ۹۲۰ خانوار می‌باشد. درآمد اکثر مردم روستا از راه صیادی است و حدود ۷۰ درصد مردم، از این راه امرار معاش می‌کنند. در این روستا، تعداد گردشگران و طبیعت گردان در فصل زمستان افزایش چشمگیری دارد و در نیمه‌ی اول فروردین ماه به حداکثر می‌رسد؛ به طوریکه طبیعت‌گردی در این روستا در نیمه‌ی اول سال تا پایان فروردین از رونق خاصی برخوردار است. هر چند آمار رسمی در مورد درآمد روستاییان از گردشگری در دست نیست، اما بر اساس مشاهدات و بررسی‌های میدانی، درآمد تعداد۶۰خانوار به صورت مستقیم از گردشگری و طبیعت‌گردی حاصل می‌شود و خانوارهای دیگری هم به‌صورت موقت و فصلی از این راه امرار معاش می‌نمایند. بازدید گردشگران از جنگل‌های حرا با قایق، تهیه‌ی غذا و رستوران، اقامت شبانه و گردش در جزیره برای برخی از ساکنان روستای طبل، در بخش طبیعت‌گردی اشتغال‌هایی را به همراه داشته است. براین اساس، عمده‌ی شاغلین قایق‌داران هستند، اما قدیمی‌ترین شاغل این بخش، یکی از کارمندان سازمان منطقه آزاد قشم است که بزرگ‌ترین تور طبیعت‌گردی این روستا که شامل اقامت، تهیه غذا، گردش در جزیره و بازدید از جنگل‌های حرا است را در اختیار دارد. همچنین یک مرکز فروش صنایع دستی انحصاری در این روستا فعال است که تهیه‌ی غذا را نیز برعهده دارد. دامنه‌ی فعالیت مابقی شاغلین، به این گستردگی نیست. نکته‌ی حایز اهمیت دیگر، اینکه غالب شاغلین در این بخش افراد میانسال هستند. بررسی‌های میدانی حاکی از آن است که علی رغم وجود مشکل بیکاری در این روستا، جوانان به دلیل درآمد کم فعالیت‌های مرتبط با طبیعت‌گردی، تمایل چندانی به این فعالیت ندارند و بیشتر به قاچاق سوخت روی می‌آورند. در واقع، قاچاق سوخت علی رغم ریسک و خطرات بالایی که

[63] Network Analysis Method

[Downloaded from rdch.ir on 2026-11-13]

دارد، بـه دلیـل داشـتن درآمـد بالاتـر، جذابیـت بیشـتری بـرای جوانـان روسـتای طبـل داشـته و ایـن افـراد تنهـا در زمان‌هایـی کـه آمـار گردشـگران جزیـره بالاسـت (تعطیـلات نـوروز)، بـه اشـتغال در بخـش طبیعت‌گـردی روی می‌آورنـد.

ب– روش تحلیل شبکه‌ای[۶۳]

روش «تحلیـل شـبکه‌ای» از تازه‌تریـن روش‌هـای حـل مسـئله، شـناخت روابـط، تصمیم‌سـازی، تصمیم‌گیـری، سیاسـت‌گزاری، برنامه‌ریـزی و مدیریـت سـازمانی بـوده و بـه تصمیم‌گیرنـده، مدیـر یـا سیاسـتگزار ایـن امـکان را می‌دهـد کـه در ایـن فرآینـد، مشـارکت کامـل داشـته باشـد و در نهایـت، بـر اسـاس تجـارب و مهـارت خـود بـه نتایـج مـورد نظـر نایـل آیـد. از سـوی دیگـر، شـبکه‌بندی امـکان بررسـی و تحلیـل ارتباطـات میـان یـک مسـاله بـا مسـائل مرتبـط را میسـر می‌سـازد (محمـدی کنگرانـی و همـکاران،۱۳۸۸: ۴). تحلیـل شـبکه‌ای بـر رابطـه‌ی بیـن نقش‌آفرینـان تمرکـز دارد، نـه بـر خـود نقش‌آفرینـان و ویژگی‌هایشـان(Prell et al, 2009 :7). شـبکه مجموعـه‌ای اسـت از نقـاط و یال‌هـا کـه در آن، نقـاط شـامل افـراد یـا سـازمان‌ها بـوده و عمومـاً بـرای نشـان دادن منابـع و وظایـف بـه کار می‌رونـد. یال‌هـا نیـز سـاختاری را کـه در آن اطلاعـات، تأثیـرات و منابـع جریـان می‌یابند،نشـان می‌دهنـد (Webb & Bodin 2005: 2). در ایـن روش بـه منظـور جمـع‌آوری اطلاعـات مـورد نیـاز از روش‌هـای متـداول علـوم اجتماعـی ماننـد مصاحبـه و پرسشـنامه اسـتفاده می‌شـود. سـپس ایـن داده‌هـا در قالـب ماتریـس وارد نرم‌افـزار Ucinet شـده و پردازش‌هـا و تحلیل‌هـای داده‌ای بـر روی آن هـا صـورت می‌گیـرد. ایـن پردازش‌هـای داده‌ای توسـط مفاهیمـی صـورت می‌گیـرد کـه اسـاس همـه‌ی آن هـا الگوریتم‌هـای ریاضـی اسـت. از مهم‌تریـن ایـن مفاهیـم می‌تـوان مرکزیت‌هـا، قـدرت و گروه‌بنـدی را نـام بـرد. بـرای ترسـیم داده‌هـا نیـز از تئـوری گراف‌هـا و نرم‌افـزارDrawNet اسـتفاده می‌شـود (Hanneman 2005: 31,65,285). از دیگـر نـرم افزارهـای مـورد اسـتفاده در روش تحلیـل شـبکه‌ای می‌تـوان بـه Pajek ،Visone و MultiNet اشـاره نمـود. برخـی از مهم‌تریـن شـاخص‌های ایـن روش کـه در ایـن پژوهـش مـورد اسـتفاده قـرار گرفته‌انـد عبارتنـد از:

ـ قطعات و نقاط برشی

نقـاط برشـی نقاطـی هسـتند کـه بـا حـذف آن هـا، سـاختار شـبکه بـه دو بخـش غیـر متصـل تبدیـل می‌شـود. اهمیـت نقـاط بـرای تعییـن بخش‌هـای آسـیب‌پذیر شـبکه و نقش‌آفرینـان، کلیـدی می‌باشـد. قطعـات نیـز از مجـزا شـدن پـس از حـذف نقـاط برشـی حاصـل می‌شـوند (محمـدی کنگرانـی، ۱۳۸۷: ۸۷).

ـ مرکزیت درجه

ایـن مرکزیـت، تعـداد ارتباطـات را نشـان می‌دهـد. هرچـه نقطـه‌ای مرکزی‌تـر باشـد، مرکزیـت درجـه‌ی آن بیشـتر اسـت. در گراف‌هـای جهـت‌دار، بـر حسـب جهـت گـراف، درجـه خروجـی یـا ورودی محاسـبه می‌شـود؛ درجـه خروجـی بیان‌کننـده‌ی تعـداد ارتباطـات خـارج شـده از هـر فـرد بـوده و بیشـتر بـودن آن نشـان‌دهنده‌ی آگاهـی بیشـتر دیگـران از دیدگاه‌هـای فـرد اسـت. درجـه ورودی نیـز شـامل ارتباطـات وارد شـده بـه فـرد بـوده و بیشـتر بـودن آن، نشـان‌دهنده‌ی نفـوذ بیشـتر اوسـت (Brandes & Erlebach ,2005 :46).

ـ مرکزیت بردار ویژه

ایـن مرکزیـت در پـی یافتـن نقـش آفرینـان مرکـزی ـ کـه دارای کمتریـن فاصلـه از دیگـران می‌باشـند ـ اسـت؛ بـر ایـن اسـاس نقطـه‌ای دارای بیشـترین مرکزیـت بـردار ویـژه اسـت کـه دارای همسـایگان مرکـزی بیشـتری باشـد (Hanneman 2005: 157,)

[Downloaded from rdch.ir on 2026-11-13]

ـ مرکزیت بینابینی

مرکزیت بینابینی بر اساس موقعیت نقاط در شبکه و قرار گرفتن در کوتاه ترین مسیر، میان جفت نقاط دیگر محاسبه می‌شود؛ بنابراین، نقطه‌ای دارای بیشترین مرکزیت بینابینی است که بینابین بسیاری از نقاط دیگر قرار گرفته باشد و راه‌های ارتباطی نقاط دیگر از آن بگذرد. این نقاط دارای قدرت ایزوله کردن یا افزایش ارتباطات هستند. گروه‌بندی نیز امکان درک چگونگی رفتار یک فرد یا سازمان، درون یک گروه و رفتار کل شبکه را فراهم می‌سازد و به بررسی ساختار شبکه می‌پردازد (براندس و ارلباچ، ۲۰۰۵)؛ درواقع مرکزیت بینابینی، اندازه گیری احتمال قرارگیری یک کنشگر، بر سر راه ارتباط کنشگران دیگر است (بورگاتی ، ۲۰۰۵).

ج– مراحل انجام پژوهش

در این پژوهش برای جمع‌آوری داده‌های مورد نیاز، از پرسشنامه استفاده شد. هم چنین با توجه به بررسی‌های میدانی، مشخص شد که «اعتماد»، می‌تواند مهم‌ترین رابطه‌ای باشد که اساس همکاری‌ها در بخش طبیعت گردی را به خود اختصاص دهد. براین اساس، از کلیه‌ی سرپرست خانوارهایی که شغل اصلی‌شان در ارتباط با گردشگری بود، خواسته شد تا نام سه نفر از کسانی که به آن ها اعتماد داشته و در هنگام روبرو شدن با مشکل؛ اعم از مشورت، قرض گرفتن پول، درد دل و غیره به آنها مراجعه می‌کنندرا به ترتیب اولویت ذکر نمایند. در نهایت۵۹ پرسشنامه تکمیل و داده‌ها در قالب ماتریس، وارد نرم افزار Ucinet شد. سطرهای این ماتریس را افراد پاسخ‌دهنده و ستون‌های ماتریس را انتخاب شونده‌ها، یعنی افراد مورد اعتماد آنها تشکیل می‌دادند. هر دو گروه افراد؛ یعنی پاسخ‌دهنده‌ها و افراد انتخاب‌شونده کد گذاری شدند. سپس سلول‌های ماتریس طراحی شده، به این صورت تکمیل شد: با توجه به اینکه هر یک از افراد پاسخ‌دهنده نام سه نفر را ذکر کرده بودند، اولویت اول با ارزش ۳، اولویت دوم با ارزش ۲ و اولویت سوم با ارزش ۱ وارد ماتریس شدند. در نهایت با استفاده از نرم‌افزارهای Visone و Netdraw و شاخص‌های مرکزیت درجه، مرکزیت بینابینی، مرکزیت بردار ویژه و نقاط برشی، شبکه‌های اعتماد ترسیم شدند و مورد تحلیل قرار گرفتند.

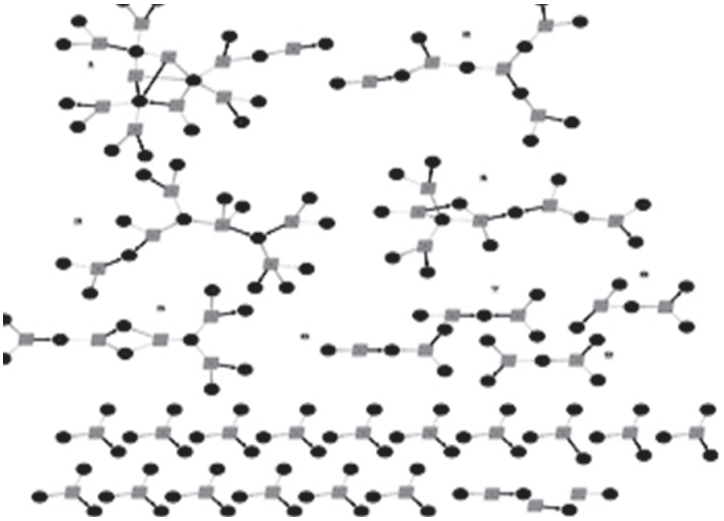
نتایج و بحث

شکل شماره‌ی «۲»،شبکه‌ی دو وجهی اعتماد بین افراد پاسخ‌دهنده و افراد انتخاب شونده را نشان می‌دهد که با استفاده از نرم‌افزار Visone ترسیم شده است. در این شکل افراد پاسخ-دهنده با مربع، و افراد انتخاب‌شونده با دایره نشان داده شده‌اند. ضخامت خطوط نیز نشان-دهنده‌ی ارزش روابط است. خطوط ضخیم‌تر دارای ارزش ۳ هستند و با کاهش ضخامت خطوط، ارزش خطوط نیز به صورت ۲ و ۱ کاهش می‌یابد. براین اساس، مشاهده می‌شود که در مجموع ۹ گروه ارتباطی در این شبکه شکل گرفته که بررسی ارتباطات میان آن ها حاکی از آن است، که مبنای اصلی اعتماد میان افراد را روابط قوم و خویشی تشکیل می‌دهد. درواقع، دارا بودن شغل مشترک و اشتغال در بخش گردشگری تأثیری در اعتماد آنها نداشته است و تنها دو نفر از پاسخ دهندگان، یکدیگر را انتخاب کرده‌اند. بر این اساس می‌توان افراد انتخاب شونده را در سه گروه دوست و همکار، خانواده و خویشاوند، و معتمدین و مسئولین روستا طبقه‌بندی کرد. شکل «۳»، میزان اعتماد به هر یک از گروه‌های ذکر شده را بر حسب درصد نشان می‌دهد. بر اساس اطلاعات حاصل از این نمودار، مشاهده می‌شود که۸۱ درصد از پاسخ دهندگان ـ که شاغلین بخش طبیعت‌گردی هستند ـ اعضای خانواده‌ی خود را به عنوان معتمدترین افراد انتخاب کرده‌اند. از میان ۱۱ درصد از افرادی که دوستان و همکاران را انتخاب کرده‌اند نیز تنها یک انتخاب،

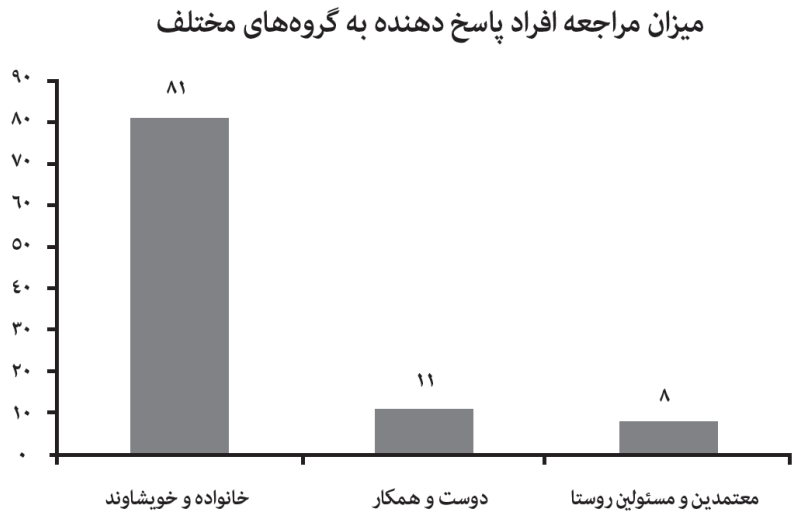
[64] Borgatti

[Downloaded from rdch.ir on 2026-11-13]

بـه واسـطه‌ی همـکار بـودن در بخـش طبیعت‌گـردی حاصـل شـده اسـت. هـم چنیـن هیـچ یـک از افـراد، فـردی را خـارج از مجموعـه‌ی روسـتا و از میـان طبیعت‌گردانـی کـه بـه روسـتای طبـل مراجعـه می‌کننـد، انتخـاب نکرده‌انـد.

شکل۲. نمایش دووجهی شبکه اعتماد میان شاغلین بخش طبیعت گردی در روستای طبل

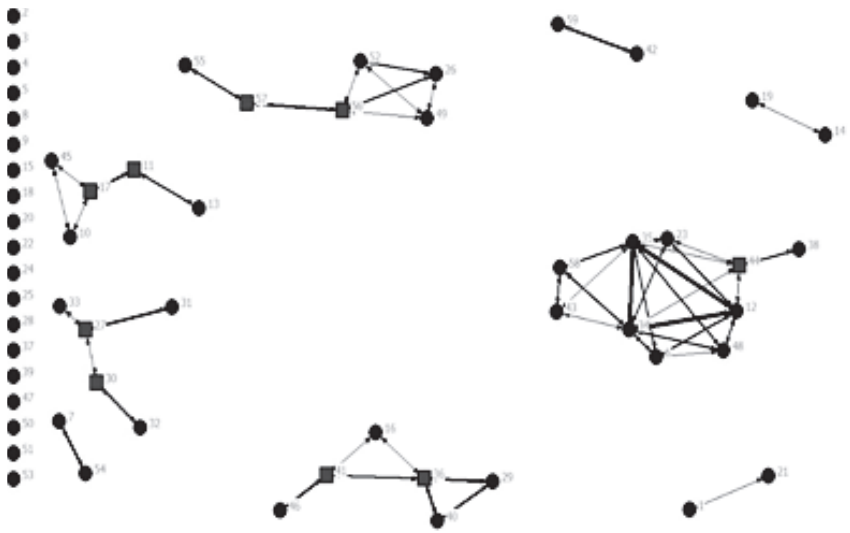

شکل۳. نمودار درصد اعتماد شاغلین بخش طبیعت‌گردی به سایرین

جنبـه‌ی دیگـری از ارتباطـات کـه مـورد بررسـی قـرار گرفـت، ارتباطـات میـان خـود شـاغلین در بخـش طبیعت‌گـردی در روسـتای طبـل بـود. برایـن اسـاس، شـبکه‌ی تـک وجهـی اعتمـاد میـان پاسخ‌دهندگان بـا اسـتفاده از نـرم افـزار Ucinet بـه دسـت آمـد تـا مشـخص شـود کـه کـدام یـک از پاسـخ دهنـدگان شـاغل در بخـش طبیعـت گـردی، بـه افـراد مشـابهی اعتمـاد دارنـد یـا ایـن کـه شـبکه ارتباطـی آن هـا بـا هـم یکسـان اسـت. در شـکل «۴»، شـبکه‌ی تک‌وجهـی اعتمـاد بیـن افـراد پاسـخ-دهنده، کـه بـا اسـتفاده از نرم‌افـزار Netdraw ترسـیم شـده، نشـان داده شـده اسـت و در آن، نقـاط برشـی بـا مربع‌هـای قرمـز رنـگ مشـخص شـده‌اند. همـان گونـه کـه در توضیحـات مربـوط بـه ایـن شـاخص بیـان شـد، حـذف ایـن افـراد از شـبکه موجـب گسسـتگی شـبکه و تبدیـل آن بـه چندیـن قطعـه می‌شـود کـه بـه تبـع آن موجـب از دسـت رفتـن مزایـای

[Downloaded from rdch.ir on 2026-11-13]

ارتباطـات شـبکه‌ای خواهـد شـد؛ لـذا شناسـایی ایـن افـراد و ترغیـب آنهـا بـه حفـظ روابـط خـود، در حفـظ ارتباطـات شـبکه‌ای مؤثـر خواهـد بـود. برایـن اسـاس، مشـاهده می‌شـود کـه ۹ نقطـه‌ی برشـی در ایـن شـبکه وجـود دارد کـه بـا توجـه بـه ایـن نکتـه کـه درصـد غالـب ارتباطـات را روابـط قـوم و خویشـی تشـکیل می‌دهـد، ۹ نقطـه تعـداد زیـادی محسـوب شـده و می‌توانـد تهدیـدی بـرای شـکنندگی و گسسـتگی اعتمـاد در ایـن شـبکه محسـوب شـود. البتـه شناسـایی ایـن افـراد و آگاه کـردن آن هـا از جایـگاه ویـژه شـان در شـبکه، می‌توانـد بـه حفـظ ارتباطـات کمـک نمایـد. افـرادی کـه در سـمت چـپ تصویـر قـرار دارنـد نیـز افـراد ایزولـه یـا فاقـد ارتبـاط هسـتند. شناسـایی ایـن افـراد در کنـار افـراد دارای قـدرت و مرکزیـت، حایـز اهمیـت زیـادی اسـت؛ چراکـه بـالا بـودن تعـداد ایـن افـراد از شـبکه‌ای بـودن ارتباطـات و در نتیجـه اسـتحکام آن هـا می‌کاهـد. بـالا بـودن تعـداد ایـن افـراد (۳۲ درصـد) بدیـن معناسـت کـه ایـن افـراد، بـه افـرادی کامـلاً متفـاوت از سـایرین اعتمـاد داشـته و شـبکه‌های ارتباطـی جداگانـه و مختـص بـه خـود تشـکیل داده‌انـد. هـم چنیـن انتخاب‌هـای ایـن افـراد نیـز هیـچ شـباهتی بـه یکدیگـر نـدارد؛ درواقـع، ایـن افـراد می‌تواننـد نماینـدگان گروه‌هایـی باشـند کـه در روسـتای طبـل، شـبکه‌های ارتباطـی ایزولـه‌ای تشـکیل داده و هیـچ انگیـزه‌ای اعـم از قـوم و خویشـی یـا دوسـت و همـکار بـودن، مبنـای ارتبـاط آن هـا بـا دیگـران نشـده اسـت. بـا توجـه بـه ماهیـت ارتباطـات در روسـتاها، ایـن وضعیـت می‌توانـد سـبب شـکنندگی ارتباطـات در روسـتای طبـل شـود و مشـکلاتی را در اقدامـات و تصمیم‌گیری‌هـای جمعـی ایجـاد نمایـد.

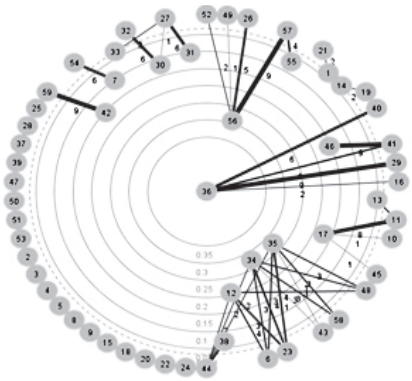

شکل۴. نمایش شبکه تک وجهی اعتماد میان پاسخ دهندگان در روستای طبل بر اساس نقاط برشی

عـلاوه بـر نقـش مؤثـر و کلیـدی نقـاط برشـی در حفـظ ارتباطـات شـبکه‌ای، شناسـایی افـرادی کـه از حـس اعتمـاد بیشـتر و نیـز نفـوذ و قـدرت بیشـتری برخـوردار هسـتند نیـز می‌توانـد، در حفـظ و گسـترش اعتمـاد مؤثـر باشـد. برایـن اسـاس، شـکل شـماره‌ی«۵»، نمایـش دایـره‌ای مرکزیـت درجـه بیرونـی شـبکه‌ی تک‌وجهـی، اعتمـاد میـان پاسـخ‌دهندگان را در بخـش طبیعت‌گـردی روسـتای طبـل نشـان می‌دهـد کـه بـا اسـتفاده از نرم‌افـزار Visone ترسـیم شـده اسـت. نزدیک‌تـر بـودن بـه مرکـز دایـره بـه معنـای مرکزیـت درجـه خروجـی بیشـتر اسـت. هـم چنیـن افـرادی کـه بـر روی محیـط دایـره‌ی بیرونـی قـرار گرفته‌انـد، نقـاط ایزولـه‌ی شـبکه هسـتند. بـا توجـه بـه شـکل و نیـز مقادیـر مرکزیـت درجـه خروجـی ارائـه شـده در جـدول «۱»، افـراد نشـان داده شـده بـا شـماره‌های ۳۶ و ۵۶ کـه از جوانـان فعـال در بخـش طبیعت‌گـردی روسـتای طبـل هسـتند، بـا مقادیـر مرکزیـت درجـه خروجـی ۰/۳۶۲ و ۰/۲۹۳ انتخاب‌هـای بیشـتری نسـبت بـه سـایر افـراد داشـته‌اند، همچنیـن از نظـر کیفـی نیـز ارزش روابـط آنهـا بیـش از سـایرین بـوده اسـت. بنابرایـن، حـس اعتمـاد به سـایرین

[Downloaded from rdch.ir on 2026-11-13]

در ایـن دو فـرد بیـش از دیگـر افـراد شـبکه مـورد بررسـی اسـت. انتخاب‌هـای ایـن افـراد اغلـب از میـان افـراد خانـواده و دوسـتان صـورت گرفتـه اسـت و معتمدیـن و مسـئولین روسـتا مـورد انتخـاب آنهـا قـرار نگرفته‌انـد. در مقابـل افـراد بـا شـماره‌های ۳۴ و ۳۵ کـه جـزء افـراد بـا تجربـه در بخـش طبیعت‌گـردی روسـتای طبـل محسـوب می‌شـوند و در رده‌هـای بعـدی قـرار گرفته‌انـد، معتمدیـن و مسـئولین روسـتا را نیـز انتخـاب کرده‌انـد. بـه طـور کلـی بـزرگان و معتمدیـن روسـتا اغلـب توسـط افـرادی انتخـاب شـده‌اند کـه سـن بیشـتری دارنـد. می‌تـوان گفـت، یکـی از دلایـل انتخـاب بـزرگان و معتمدیـن بـه وسـیله‌ی ایـن افـراد، شـناخت بیشـتر آنهـا از محیـط اجتماعـی خـود و داشـتن روابـط اجتماعـی گسـترده‌تر نسـبت بـه جوانـان اسـت.بالا بـودن حـس اعتمـاد بـه دیگـران در میـان جوانـان بخـش طبیعت‌گـردی، نقطـه‌ی قوتـی اسـت کـه می‌تـوان از آن بـرای از بیـن بـردن یـا کمرنـگ کـردن نقـاط ضعـف شـبکه‌ی مـورد بررسـی ـ کـه عـدم انتخـاب بـزرگان و مسـئولین روسـتا توسـط جوانان است ـ استفاده نمود.

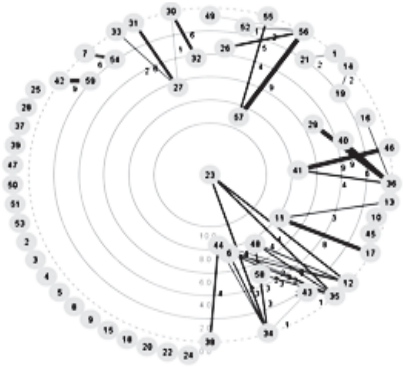
شکل۵. نمایش دایره‌ای مرکزیت درجه خروجی شبکه تک وجهی پاسخ دهنده پاسخ دهنده در بخش طبیعت گردی روستای طبل

جدول ۱: مقدار مرکزیت درجه خروجی در شبکه تک وجهی پاسخ دهنده-پاسخ دهنده در بخش طبیعت گردی روستای طبل

شماره	مقدار مرکزیت	شماره	مقدار مرکزیت	شماره	مقدار مرکزیت	شماره	مقدار مرکزیت	شماره	مقدار مرکزیت
۳۶	۰/۳۶۲	۵۵	۰/۰۶۹	۲۵	۰/۰۰۰	۴۵	۰/۰۰۰	۲	۰/۰۰۰
۵۶	۰/۲۹۳	۱۳	۰/۰۵۲	۲۶	۰/۰۰۰	۴۷	۰/۰۰۰	۳	۰/۰۰۰
۳۴	۰/۲۷۶	۱	۰/۰۳۴	۲۷	۰/۰۰۰	۴۸	۰/۰۰۰	۴	۰/۰۰۰
۳۵	۰/۲۷۶	۱۴	۰/۰۳۴	۲۸	۰/۰۰۰	۴۹	۰/۰۰۰	۵	۰/۰۰۰
۱۲	۰/۲۰۷	۳۳	۰/۰۳۴	۲۹	۰/۰۰۰	۵۰	۰/۰۰۰	۸	۰/۰۰۰
۱۷	۰/۱۷۲	۶	۰/۰۰۰	۳۲	۰/۰۰۰	۵۱	۰/۰۰۰	۹	۰/۰۰۰
۴۲	۰/۱۵۵	۱۰	۰/۰۰۰	۳۷	۰/۰۰۰	۵۲	۰/۰۰۰	۱۵	۰/۰۰۰
۴۶	۰/۱۵۵	۱۱	۰/۰۰۰	۳۹	۰/۰۰۰	۵۳	۰/۰۰۰	۱۸	۰/۰۰۰
۳۰	۰/۱۲۱	۱۶	۰/۰۰۰	۴۰	۰/۰۰۰	۵۴	۰/۰۰۰	۲۰	۰/۰۰۰
۷	۰/۱۰۳	۱۹	۰/۰۰۰	۴۱	۰/۰۰۰	۵۷	۰/۰۰۰	۲۲	۰/۰۰۰
۳۱	۰/۱۰۳	۲۱	۰/۰۰۰	۴۳	۰/۰۰۰	۵۸	۰/۰۰۰	۲۴	۰/۰۰۰
۳۸	۰/۰۶۹	۲۳	۰/۰۰۰	۴۴	۰/۰۰۰	۵۹	۰/۰۰۰	---	---

[Downloaded from rdch.ir on 2026-11-13]

شـکل «۶»، مرکزیـت بـردار ویـژه‌ی شـبکه‌ی کارکنـان در بخـش طبیعت‌گـردی در روسـتای طبـل را نشـان می‌دهـد کـه در نرم‌افـزار Visone ترسـیم شـده اسـت. در ایـن شـبکه کـه بـه صـورت دایـره‌ای ترسـیم شـده اسـت؛ هرچـه نقطـه‌ای بـه مرکـز دایـره نزدیکتـر باشـد از مرکزیـت بـردار ویـژه بیشـتری برخـوردار اسـت. عـلاوه بـر ایـن، نرم‌افـزار Visone مقادیـر عـددی شـاخص‌ها را نیـز ارائـه می‌دهـد. جـدول شـماره «۲»، مقـدار مرکزیـت بـردار ویـژه‌ی هـر یـک از نقـاط شـبکه کارکنـان بخـش طبیعت‌گـردی روسـتای طبـل را نشـان می‌دهـد. افـرادی کـه از مرکزیـت بـردار ویـژه‌ی بیشـتری برخـوردار هسـتند، قـدرت بیشـتری دارنـد کـه می‌تواننـد از آن بـرای حفـظ روابـط شـبکه‌ای و پیشـبرد اهـداف شـبکه اسـتفاده نماینـد. بنابرایـن، می‌تـوان بـا آمـوزش دادن بـه ایـن افـراد، از فعالیـت آگاهانـه‌ی آن هـا در توسـعه‌ی صنعـت طبیعت‌گـردی در روسـتای طبـل بهـره بـرد.

شکل۶. نمایش دایره‌ای مرکزیت بردار ویژه شبکه تک وجهی پاسخ دهنده پاسخ دهنده در بخش طبیعت گردی روستای طبل

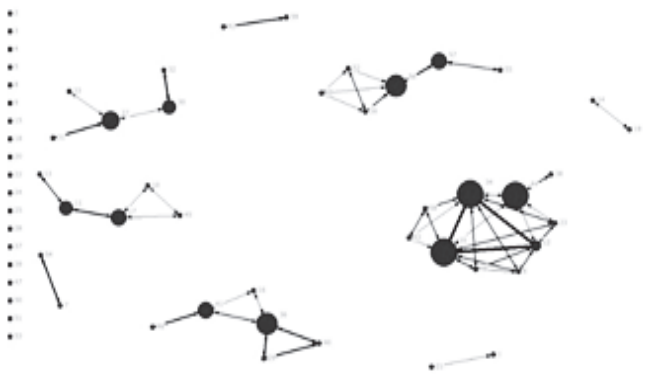
جدول ۲: مقدار مرکزیت بردار ویژه در شبکه تک وجهی پاسخ دهنده-پاسخ دهنده در بخش طبیعت گردی روستای طبل

شماره	مقدار مرکزیت	شماره	مقدار مرکزیت	شماره	مقدار مرکزیت	شماره	مقدار مرکزیت	شماره	مقدار مرکزیت	شماره	مقدار مرکزیت
۲۳	۱۰/۰۲۷	۱۰/۰۲۷	۳/۴۵۶	۱۴	۰/۰۰۶	۳۶	۰/۰۰۴	۲	۰/۰۰۰		
۵۷	۹/۰۳۴	۹/۰۳۴	۱/۹۶۱	۱۲	۰/۰۰۵	۴۶	۰/۰۰۴	۳	۰/۰۰۰		
۴۴	۸/۳۵۷	۸/۳۵۷	۱/۹۶۱	۳۴	۰/۰۰۵	۷	۰/۰۰۲	۴	۰/۰۰۰		
۱۱	۷/۷۷۹	۷/۷۷۹	۱/۹۶۱	۳۵	۰/۰۰۵	۴۲	۰/۰۰۱	۵	۰/۰۰۰		
۶	۷/۵۲۱	۷/۵۲۱	۱/۹۶۱	۳۸	۰/۰۰۵	۲۵	۰/۰۰۰	۸	۰/۰۰۰		
۴۸	۷/۵۲۱	۷/۵۲۱	۱/۶۷۶	۳۰	۰/۰۰۵	۲۸	۰/۰۰۰	۹	۰/۰۰۰		
۴۱	۷/۴۸۴	۷/۴۸۴	۱/۳۹۴	۳۱	۰/۰۰۵	۳۷	۰/۰۰۰	۱۵	۰/۰۰۰		
۲۷	۶/۵۲۶	۶/۵۲۶	۱/۱۵۴	۳۳	۰/۰۰۵	۳۹	۰/۰۰۰	۱۸	۰/۰۰۰		
۲۹	۵/۱۸۲	۵/۱۸۲	۰/۷۱۱	۱۳	۰/۰۰۵	۴۷	۰/۰۰۰	۲۰	۰/۰۰۰		
۵۸	۵/۰۱۶	۵/۰۱۶	۰/۷۱۱	۱۷	۰/۰۰۵	۵۰	۰/۰۰۰	۲۲	۰/۰۰۰		
۳۲	۴/۳۵۲	۴/۳۵۲	۰/۶۹۹	۵۵	۰/۰۰۵	۵۱	۰/۰۰۰	۲۴	---		
۲۶	۳/۴۷۷	۳/۴۷۷	۰/۰۰۶	۵۶	۰/۰۰۵	۵۳	۰/۰۰۰	---	---		

[Downloaded from rdch.ir on 2026-11-13]

با توجه به شکل «۶» و نیز بر اساس مقادیر مرکزیت بردار ویژه در جدول «۲»، فرد شماره‌ی۲۳ از بیشترین مرکزیت بردار ویژه برخوردار است. این فرد از کارکنان با تجربه در بخش طبیعت‌گردی است که از معتمدین و مسئولین روستای طبل و از بزرگان طایفه‌ی خود است و از شرایط اجتماعی و مالی خوبی برخوردار است. رفتار اجتماعی این فرد باعث شده است که در نزد همکاران خود نیز از موقعیت مناسبی برخوردار باشد؛ به گونه‌ای که همکاران وی از ایشان نیز به عنوان فرد مورد اعتماد خود نام برده‌اند. با توجه به ویژگی‌هایی که در فرد شماره ۲۳ وجود دارد، انتخاب این فرد به عنوان نقطه‌ی دارای بیشترین مرکزیت بردار ویژه، بسیار امیدبخش است. افراد دارای مرکزیت بردار ویژه‌ی بیشتر در یک شبکه، با نقاطی در ارتباط هستند که آنها نیز از ارتباطات خوبی برخوردارند. همانگونه که در بررسی شبکه‌ی کلی ذکر شد (شبکه شماره‌ی ۱ از شبکه کلی)، وجود معتمدین و مسئولین روستای طبل موجب شکل‌گیری بزرگترین شبکه در روستای طبل شده است و وجود افراد دارای بیشترین مرکزیت بردار ویژه در این شبکه، می‌تواند در رفع نقاط ضعف شبکه‌ی ارتباطی کارکنان روستای طبل که مهمترین آن نبود معتمدین و مسئولین روستا در میان همه‌ی شبکه‌های تشکیل شده است، مؤثر واقع و سبب شود که از طریق حضور مسئولین و معتمدین روستا، شبکه‌ی از هم گسیخته و جزیره‌ای کهمیان کارکنان بخش طبیعت‌گردی روستای طبل تشکیل شده است، به شبکه‌ای کلی، واحد و یکپارچه تبدیل گردد. بر اساس مقدار شاخص مرکزیت بردار ویژه، فرد شماره‌ی۵۷ در دومین رده قرار گرفته است. قرار گرفتن فرد دارای دومین رده، در شبکه‌ای مجزا از شبکه‌ی مربوط به فرد دارای بیشترین مرکزیت بردار ویژه نیز می‌تواند، نکته‌ای مثبت تلقی شود و می‌توان از کمک‌های این فرد برای تلاش درایجاد ارتباط میان دو شبکه استفاده نمود. فرد شماره‌ی۱۱ نیز که در چهارمین رده قرار گرفته است، از نقاط واقع در شبکه‌ای مجزا از دو شبکه قبلی است و همچون فرد شماره‌ی۵۷ می‌توان از قدرت اجتماعی وی برای مرتبط نمودن شبکه‌های مجزا استفاده کرد.

شکل شماره ۷ .مرکزیت بینابینی شبکه همکاران در بخش اکوتوریسم در روستای طبل را نشان می‌دهد که با استفاده از نرم‌افزار NetDraw ترسیم شده‌است.

شکل ۷ . شبکه ارتباطات همکاران در بخش اکوتوریسم در روستای طبل بر اساس شاخص مرکزیت بینابینی

براساس تعریف شاخص مرکزیت بینابینی، افرادی دارای بیشترین میزان این مرکزیت هستند که بینابین افراد بیش‌تری قرار گرفته و درواقع، پل ارتباطی میان آنها باشند. بنابراین، مشاهده می‌شود که افراد شماره‌های ۳۴و۳۵و۴۴ از بیشترین مرکزیت بینابینی برخوردار هستند که هر سه نیز متعلّق به یک طایفه و بزرگترین جزیره‌ی ارتباطی این شبکه می‌باشند. بررسی جایگاه این افراد در روستا حاکی از آنست که هر چند هردو آنها جزء قایقداران بوده و به ترتیب ۴۵ و ۳۶ ساله هستند، اما جایگاه مالی یکسانی ندارند؛ بدین صورت که فرد شماره ۳۴ دارای توان مالی بالا و فرد شماره ۴۴ توان مالی ضعیفی دارد. اما هر دو آنها به واسطه‌ی دارا بودن نقش بینابینی، می‌توانند در شبکه‌ی ارتباطی میان سایرین تأثیرگذار باشند. فرد شماره ۳۵ نیز که ۳۲ سال سن دارد، به همراه خانواده‌ی خود به تهیه و توزیع غذا

[Downloaded from rdch.ir on 2026-11-13]

برای مسافران و گردشگران اشتغال داشته است و توان مالی بالایی دارد. بر این اساس می‌توان چنین نتیجه گیری نمود که حضور این افراد در این بخش از شبکه، بر استحکام بیشتر آن و وجود ارتباطات درونی بیشتر تأثیرگذار بوده است؛ البته اهمیّت حضور معتمدین و ریش سفیدان در این جزیره‌ی ارتباطی را نیز نمی‌توان از نظر دور داشت.

در بخش‌های دیگر شبکه نیز افرادی دارای مرکزیت بینابینی بالا هستند که با توجه به تراکم ارتباطات کم درون آنها، نقش این افراد می‌تواند مؤثّرتر و کلیدی‌تر از افراد شماره ۳۴ و ۳۳ و ۴۴ باشد؛ زیرا هرچند از نظر مقدار عددی مرکزیت در جایگاه پایین‌تری قرار دارند، اما به دلیل تراکم ارتباطات کم‌تر درون شبکه‌های ارتباطی‌شان، احتمال گسست بیش‌تر بوده و نقش این افراد مؤثّرتر -مثبت یا منفی- خواهد بود. در واقع، با حذف این افراد از شبکه‌های ارتباطی‌شان افرادی به طور کامل از شبکه جدا و ایزوله می‌شوند و همین امر نقش آنها را پررنگ تر می‌نماید. بر این اساس، مشاهده می‌شود افرادی که بیش‌تر در ارتباطات درگیر هستند، نقش کلیدی بیشتری دارند و از نفوذ بیشتری برخوردار هستند، اما افرادی که در ارتباطات اندکی قرار دارند، به دلیل وجود نقص ارتباطی می‌توانند مهم و کلیدی باشند که از این نمونه می‌توان به افراد شماره‌های ۱۲، ۵۶ و ۴۱ اشاره نمود که هرکدام در جزایر ارتباطی خود، بیشترین مرکزیت بینابینی را دارا هستند.

نتیجه‌گیری

در این پژوهش تأثیر گسترش طبیعت‌گردی بر شبکه‌های ارتباطی میان ساکنان روستای طبل مورد مطالعه قرار گرفت. نتایج این پژوهش نشان داد که کارکنان بخش طبیعت‌گردی روستای طبل که با گردشگران در ارتباط هستند، و احتمال دارد که تحت تأثیر فرهنگ‌های متفاوت روابط خود را با افراد جامعه‌ی خویش بگسلند، همچنان روابط خود را با افراد جامعه‌ی خویش حفظ کرده‌اند؛ به گونه‌ای که در بالاترین سطح، افراد خانواده‌ی خود را همچنان افراد مورد اعتماد خود می‌دانند و پس از آن دوستان و معتمدین محلی در رده‌های پایین‌تر قرار می‌گیرند. همچنین علیرغم انتظار، به جای وجود یک شبکه‌ی یکپارچه در روستا، تعدادی شبکه‌ی جداگانه وجود دارد که این خود نشان دهنده‌ی آن است که اگرچه گردشگری تأثیری در روابط خویشاوندی نداشته، خود شبکه‌ی روستا هم یکپارچه نبوده است و افراد براساس روابط طایفه‌ای با هم در ارتباط هستند.

یکی از نکات منفی شبکه‌ی ارتباطات روستای طبل این است که هیچ‌یک از کارکنان بخش طبیعت‌گردی به جز یک نفر، همکاران خود را به عنوان فرد مورد اعتمادشان نشناخته‌اند؛ بنابراین، مشاهده می‌شود که بین کارکنان بخش طبیعت‌گردی ارتباطی وجود ندارد و با توجه به اینکه پرسش این پژوهش در زمینه‌ی سنجش اعتماد بوده است، می‌توان نتیجه‌گیری کرد که در بین این افراد اعتماد وجود ندارد. نبود اعتماد بین همکاران،به کاهش همکاری میان آنها در توسعه‌ی بخش طبیعت‌گردی روستای طبل منجر خواهد شد. با توجه به اهمیت جوامع محلی در توسعه و گسترش صنعت طبیعت‌گردی، لازم است که اعتماد و همکاری بین این افراد افزایش داده شود. استفاده از افرادی که دارای مقادیر بالای مرکزیت در شبکه هستند، می‌تواند در این زمینه مؤثر باشد. در مجموع، این پژوهش آشکار نمود که در کنار پیامدهای اجتماعی متعددی که برای توسعه طبیعت‌گردی در روستاها بیان می‌شود، لازم است که تأثیر آن بر روابط اجتماعی افراد نیز مورد توجه و مطالعه قرار گیرد. روش تحلیل شبکه‌ای می-تواند در این زمینه مفید باشد و نیز یافتن افرادی که بتوانند از طریق آموزش و آگاهی در راستای کاهش آثار منفی و تقویت آثار مثبت عمل نمایند، مؤثر خواهد بود.

[Downloaded from rdch.ir on 2026-11-13]

منابع و مآخذ

ابراهیم‌زاده،عیسی و دیگران (۱۳۸۵)،«جاذبه‌های گردشگری وچگونگی بهره‌گیری از آن در توسعه‌ی منطقه‌ای سیستان به عنوان قطب فراموش‌شده»، طرح تحقیقاتی دانشگاه سیستان و بلوچستان.

پاپلی‌یزدی، محمد حسین و سقایی، مهدی(۱۳۸۸)، گردشگری(ماهیت و مفاهیم)، تهران: سمت.

خانی، فضیله و دیگران(۱۳۸۸)،«بررسی اثرات گردشگری ساحلی با تکیه بر نظرسنجی از خانوارهای روستایی (مطالعه موردی: روستای چمخاله، شهرستان لنگرود).»،فصلنامه علمی پژوهشی جغرافیای انسانی، سال اول، شماره۴:۶۴-۵۱.

دانش‌مهر، ح و دیگران (۱۳۹۱)،«بررسی نقش طبیعت‌گردی و آثار آن در توسعه مناطق روستایی با استفاده از مدل تحلیل Swot(مطالعه موردی روستای اورامان تخت).»،پژوهش‌های روستایی، سال سوم، شماره ۳ :۲۴۰-۲۱۵.

شمس، مجید و دیگران (۱۳۹۰)،«نقش گردشگری در توسعه روستایی.مجموعه مقالات همایش ملی قشم و چشم انداز آینده»، سازمان منطقه آزاد قشم:۲۰۵-۲۲۰.

ضیایی،محمودو ترابیان، پونه(۱۳۸۹)،«سنجش سطح قابل‌قبول اثرات منفی اجتماعی گردشگران بر جوامع محلی در ایران (مطالعه موردی: سکونت‌گاه‌های روستایی حوزه تالاب پریشان)». فصلنامه علمی- پژوهشی انجمن جغرافیای ایران، سال هشتم،شماره۲۷ :۲۲۵-۲۰۵.

فائقی، سحر و آرمین، امیر(۱۳۹۰)،«ضرورت توجه به ابعاد اجتماعی- فرهنگی اکوتوریسم از منظر امنیت زیست محیطی و نقش آن در توسعه پایدار.»،همایش ملی صنایع فرهنگی و نقش آن در توسعه پایدار دانشگاه آزاد اسلامی واحد کرمانشاه، ۱۷ و ۱۸ اسفند :۲۰-۱.

محمدی کنگرانی. حنانه و دیگران(۱۳۸۸)، «بررسی ساختار قدرت در شبکه‌ی تکالیف قانونی نهادهای منابع طبیعی به روش تحلیل شبکه‌ای روابط نهادی (مطالعه موردی: استان کهگیلویه و بویراحمد).»، مجله منابع طبیعی ایران، شماره۶۳ : ۲۲۰-۲۰۳.

محمدی‌کنگرانی، حنانه(۱۳۸۷)،«سیاست‌های پیشنهادی برای مدیریت‌جنگل‌های زاگرس باهدف بهبود حفظ و ذخیره منابع آب»، رساله‌دکتری، دانشگاه‌تهران.

وثوقی،لیلا و دیگران (۱۳۹۰)، «ارزیابی نگرش جامعه روستایی به گردشگری، بر مبنای مدل معادلات ساختاری (مطالعه موردی: منطقه کوهستانی رودبار قصران، شهرستان شمیران)»،پژوهش‌های روستایی، سال دوم، شماره ۴:۸۸-۶۳ .

Brandes. U, T. Erlebach, Network Analysis: Methodological Foundations, 2005, Lecture Notes in Computer Science Tutorial vol. 3418. Berlin: Springer-verlag.

Cohen, E.)1984(. ‹The Impact of Tourism on the Physical Environment›,Annals of Tourism Research,vol.37-5,215

Hanneman, R. A.)2005(. Introduction to Social Network Methods. an online text book, University of California. Available at: http://faculty.ucr.edu/~hanneman/nettext/

Hernandez Cruz, R. E., Bello Baltazar, E., Montoya Gomez, G., Estrada Lugo, E. I. J.)2005(. Social Adaptation Ecotourism in the LacandonForest. Annals of Tourism Research, Volume 32, Issue 3, P 627-610.

Prell, C. Hubacek, K. & Reed, M.)2009(. Stakeholder Analysis and Social Network Analysis in Natural Resource Management, Society & Natural Resources, 518-22:501

Stronza, A., Gordillo, J.)2008(. Community Views of Ecotourism. Annals of Tourism Research, Volume 35, Issue 2, Pp 468-448.

Webb, C & Bodin, O. (2005). A Network Perspective on Modularity and Control of Flow in Robust Systems, Chapter 7 in "Complexity Theory for a Sustainable Future" Editors: Jon Norberg, Graeme Cumming:25-1.

[Downloaded from rdch.ir on 2026-11-13]

[Downloaded from rdch.ir on 2026-11-13]